

διάλογοι καταλλαγής

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ ★ ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ - ΣΕΠΕΜΒΡΙΟΣ 2004 ★ Αριθμ. Φύλλου 74

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΚΡΗΤΗΣ • GR - 73006 ΚΟΛΥΜΠΑΡΙ

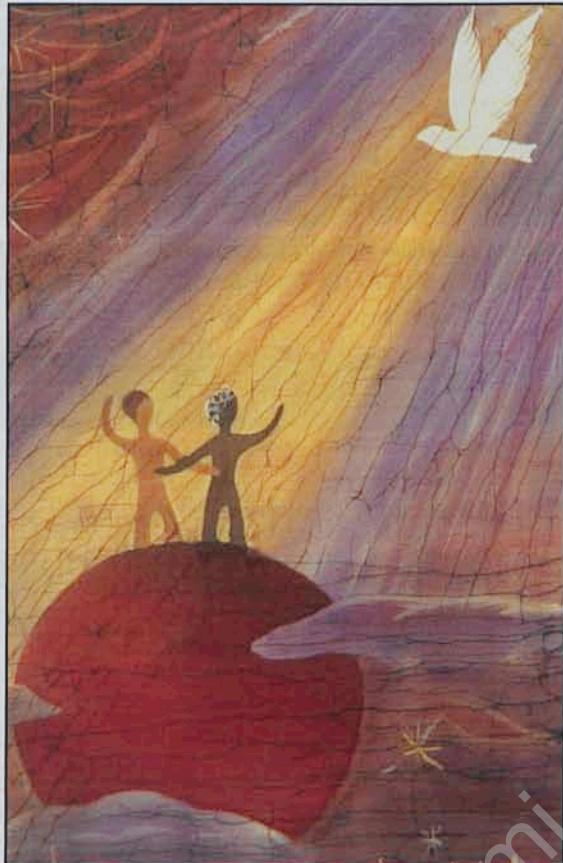
ΕΥΡΩΠΗ: ΠΑΙΔΕΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Αφορμή για το παρόν κείμενο λάβαμε από πρόσφατη εμπειρία στις Βρυξέλλες. Μια μικρή ομάδα ανθρώπων από διάφορες χώρες, κυρίως της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), κληθήκαμε να σχολιάσουμε (στις 24 Σεπτεμβρίου), σε κοινή σύσκεψη με την αρμόδια Επίτροπο Viviane Reding και στελέχη της Γεν. Διεύθυνσης «Παιδεία και Πολιτισμός», το υπό έγκριση νέο πρόγραμμά της, που θα καλύψει τα χρόνια 2007 - 2013. Οι προγραμματισμοί της Επιτροπής περιλαμβάνουν αυτονοήτως τώρα πια και τα νέα Κρήτη - μέλη, αλλά και άλλες, συνολικά περισσότερες από 30 χώρες.

Ενδεικτικός για τις τάσεις είναι κατ' αρχήν ο ρόλος των αριθμών. Αναφέρθηκε π.χ., ότι με τη βοήθεια μόνον του υποπρογράμματος ΕΡΑΣΜΟΣ της περιόδου 1995 - 1999 υπέγραψαν συμβάσεις συνεργασίας 2000 Πανεπιστήμια, δημιουργήθηκαν 35 δίκτυα διαπανεπιστημιακής συνεργασίας, δόθηκαν υποτροφίες και βοηθήματα σε 460.000 φοιτητές και σε 30.000 πανεπιστημιακό διδακτικό προσωπικό προς διευκόλυνση της κινητικότητας και των ανταλλαγών. Η διεύρυνση συνεπάγεται βέβαια πολλαπλασιασμό των δράσεων και των αντίστοιχων αριθμών.

Στη φάση αυτή του νέου ευρωπαϊκού γίγνεσθαι είναι εύλογο το ενδιαφέρον της Κοινότητας, τέτοια προγράμματα να υπηρετήσουν συγκεκριμένες ανάγκες της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Επισημαίνεται π.χ., καλώς λίαν, ότι το ανθρώπινο δυναμικό είναι ο βασικός πλούτος της Ευρώπης. Αν ερωτηθεί όμως, ποιόν υπηρετούν τα προγράμματα παιδείας και πολιτισμού, τον συγκεκριμένο άνθρωπο ή την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, ενδέχεται μεν να θεωρηθεί επίμεμπτη η διαζευκτική διαφοροποίηση, η προτεραιότητα, ωστόσο, ανήκει αναμφίβολα στον πολιτικό στόχο. Αυτό δεν σημαίνει βέβαια, ότι ο άνθρωπος γίνεται απλό «όχημα» της πολιτικής. Άλλωστε, η πολιτική για την παιδεία παραμένει στην αρμοδιότητα των Κρατών. Σημαίνει όμως, ότι όποιος μετέχει στο ένα ή στο άλλο πρόγραμμα, καλείται να αποδεχθεί και να υπηρετήσει ανάγκες άμεσης προτεραιότητας.

Τούτο γίνεται ακόμη πιο σαφές από μια σειρά επιλογών, στόχων και διαδικασιών. Λέγεται, λόγου χάριν, ότι τα προγράμματα προάγουν θεμελιώδεις αξίες. Εννοείται ότι αυτές ενυπάρχουν στις διάφορες συμβάσεις, στο Σύνταγμα της ΕΕ, στο λεγόμενο «ευρωπαϊκό κεκτημένο». Η Ένωση επομένως δεν χρειάζεται και δεν επιδιώκει μόνο σύγκλιση στον χώρο της οικονομίας, του δικαίου κ.λπ., αλλ' επίσης στον χώρο της παιδείας και του πολιτισμού, όπου οι συμμετέχοντες λαοί, χωρίς να υποστούν παραμόρφωση του πολιτισμικού τους προσώπου,

Έργο της Μαρίας Μιχαλακοπούλου από το πρόγραμμα της ΟΑΚ «ΠΡΟΣΩΠΟ ΠΡΟΣ ΠΡΟΣΩΠΟ»

Θα αναγνωρίζουν ολοένα και περισσότερο όσα έχουν κοινά και θα συναυξάνονται σε όσα καλούνται να αποδεχθούν ως τρόπο ζωής στη νέα ευρωπαϊκή και παγκόσμια πραγματικότητα.

Αν αναζητήσεις στα κείμενα των προγραμμάτων καταγραφή θεμελιώδων αρχών και συγκεκριμένων στόχων, που θα υπηρετήσουν αυτή τη σύγκλιση, θα διαπιστώσεις πως η προσοχή επικεντρώνεται σε ό,τι υπολογίζεται πως υπηρετεί προπαντός την τρέχουσα αναγκαιότητα: Ενεργός συμμετοχή του πολίτη, μάθηση σε πολυπολιτισμικό περιβάλλον, διαμόρφωση υπηκοότητας - συνείδησης Ευρωπαίου πολίτη (European citizenship), ευρωπαϊκής ταυτότητας και συνοχής των λαών της Ένωσης. Από μια άποψη θα μπορούσε να πει κανείς, ότι τα προγράμματα παιδείας και πολιτισμού θεωρούνται ως τα πλέον κατάλληλα για την προώθηση και εμβάθυνση των όσων αναγράφονται στο Προϊμio του Χάρτη των Θεμελιώδων Δικαιωμάτων. Εκεί ορίζεται, ότι η Ένωση βασίζεται σε αξιες καθολικού κύρους, (ανθρώπινη αξιοπρέπεια, ελευθερία, ισότητα, αμοιβαιότητα) και βέβαια στις αρχές της δημοκρατίας, της ισχύος του νόμου και του σεβασμού των περιφερειακών, εθνικών, θρησκευτικών και άλλων παραδόσεων και πεποιθήσεων των λαών.

Είναι φανερό, ότι επιδιώκεται ένα περιβάλλον σταθερότητας, δικαιοσύνης και ασφάλειας, όπου έχει χώρο η ανοχή, η διαφορετικότητα, η χωρίς περιττές τριβές συμβίωση των περίπου 500 εκατομμυρίων ανθρώπων, που υπολογίζεται ότι θα αποτελούν τον πληθυσμό της Ένωσης το 2007. Δίδεται έμφαση στη διαβίσιο μάθηση. Αυτονόητο είναι όμως και λογικό το ότι κύριος αποδέκτης των προσφορών του προγράμματος είναι οι νέοι της Ευρώπης, που έχουν δικαίωμα, να ζήσουν σε ένα κόσμο, ειρήνης, δικαιοσύνης, προκοπής, τον οποίο πρέπει να συνοικοδομήσουν με αισιοδοξία και όραμα.

Σε παρατήρησή μας, ότι προγράμματα πνευματικού περιεχομένου, όπως το « A Soul for Europe», δεν είχαν ικανή στήριξη και ότι διαχέεται η εντύπωση, πως οι Βρυξέλλες είναι αρνητικές σε ενεργό συμμετοχή της Εκκλησίας στις παραπάνω δράσεις (σύμφωνα και με το έναντι του Χριστιανισμού αρνητικό πνεύμα, που επεκράτησε κατά την τελική σύνταξη του Προϊμίου του Συντάγματος της ΕΕ), η απάντηση των εκπροσώπων της Επιτροπής ήταν κατηγορηματική: Δεν υπάρχει, ούτε νοείται οποιοσδήποτε αποκλεισμός. Για να βεβαιωθεί αυτό στην πράξη, θα πρέπει οι Εκκλησίες να ετοιμάσουν το ταχύτερο πειστικές προτάσεις. Σε κάθε περίπτωση, θεωρούμε πως είναι μέγιστο λάθος η παραθεώρηση της δυναμικής που αναπτύσσεται με προγράμματα, όπως εκείνο για την παιδεία και τον πολιτισμό. Πρόκειται για διαδικασίες, που προετοιμάζουν και σε ικανό βαθμό καθορίζουν το μέλλον της Ευρώπης – και όχι μόνον. Η απουσία της Εκκλησίας μόνο ζημία μπορεί να επιφέρει.

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ Γ' ΤΡΙΜΗΝΟΥ 2004

ΙΟΥΛΙΟΣ

1793 2.- 4. 10^ο Συνέδριο Μεταπτυχιακών Φοιτητών Χημείας

Tο Τμήμα Χημείας του Πανεπιστημίου Κρήτης, συνεχίζοντας παλιά καλή παράδοση, ήλθε και φέτος στην Ορθόδοξη Ακαδημία για το 10^ο μεταπτυχιακό σεμινάριο, με υπεύθυνο τον Πρόεδρο του Τμήματος Καθηγητή Φώτη Νταή. Όπως και κατά τα προηγούμενα χρόνια υπήρξε αγαστή συνεργασία με το προσωπικό του Ιδρύματος και ανταλλαγή απόψεων για πολλά ζητήματα επιστήμης, πίστης και ζωής.

2. Ετήσια εκδήλωση του Ωδείου της Ι. Μητροπόλεως Κισάμου και Σελίνου και του Παραρτήματος Κολυμπαρίου με υπεύθυνο τον π. Αντώνιο Κουμή. Δάσκαλοι, μαθητές, γονείς και υπεύθυνοι του Ωδείου χάρηκαν μαζί μας την πρόοδο που σημειώνεται, παρά τις δυσχέρειες που αντιμετωπίζουν τέτοιες προσπάθειες στην επαρχία.
3. Μέλη του ΚΑΠΗ του Δήμου Μαλίων.

1794 10.-11. Σκλήρυνση κατά πλάκας

HΦαρμακευτική Εταιρεία Schering ενημερώνει τατρούς της Κρήτης για φαρμακευτικές εξελίξεις, αναφερόμενες στην ασθένεια της σκλήρυνσης κατά πλάκας.

13. Ελληνόπουλα από τη Γεωργία, που φιλοξενούνται στην Αδελφότητα «Αγία Φωτεινή» Νικήτης Χαλκιδικής, ενημερώνονται για το σκοπό και το έργο του Ιδρύματος. Την ομάδα συνόδευε ο Νικ. Γκελής.

1795 21.- 26. Η νέα Ευρωπαϊκή Ένωση

Πανευρωπαϊκό συνέδριο υπό την αιγίδα της Βουλής των Ελλήνων, αφιερωμένο στις συνταγματικές εξελίξεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Την πρωτοβουλία είχε η νεοσύστατη Επιστημονική Εταιρεία των Ευρωπαίων Δημοσιολόγων, η οποία προέκρινε την ΟΑΚ για το πρώτο

της **Ιδρυτικό** συνέδριο. Το Διοικ. Συμβούλιο της Εταιρείας είχε εμπιστευθεί την οργανωτική ευθύνη στην Ελληνική Ένωση Συγκριτικού Δημοσίου Δικαίου. Την κύρια οργανωτική ευθύνη έφερε η εκ των μελών των Δ.Σ. της Εταιρείας και της Ένωσης Καθηγήτρια του Συνταγματικού Δικαίου της Νομικής Σχολής Αθηνών **Τζούλια Ηλιοπούλου-Στράγκα**, το δύσκολο έργο της οποίας διευκόλυνε κατά το δυνατόν το επιτελείο της ΟΑΚ. Συμμετείχαν 140 σύνεδροι από 7 χώρες.

Τους συνέδρους καλωσόρισε ο Γεν. Διευθυντής της ΟΑΚ Δρ **Αλέξανδρος Λ. Παπαδερός**, ο οποίος μετέφερε τον χαιρετισμό του Προέδρου του Ιδρύματος Σεβασμού. Μητροπολίτου Κισάμου και Σελίνου Ειρηναίου, των

μελών του Συμβουλίου και των συνεργατών της ΟΑΚ. Την έναρξη των εργασιών του σημαντικού αυτού και λίαν επίκαιρου συνεδρίου εκήρυξε ο Υφυπουργός Εξωτερικών **Ευριπίδης Στυλιανίδης**. Χαιρετισμούς απήγουν ο Πρόεδρος της **SOCIETAS IURIS PUBLICI EUROPÆI (SIPE)** Καθηγ. **Christian Starck** και ο Αντιπρόεδρος του Συμβουλίου Επικρατείας και Πρόεδρος της Ελληνικής Ένωσης Συγκριτικού Δημοσίου Δικαίου **Μιχ. Βροντάκης**. Προς τιμήν

Ο Αντιπρόεδρος του ΣΤΕ **Μιχ. Βροντάκης**

των συνέδρων παρέθεσε δείπνο ο Δικηγορικός Σύλλογος Χανίων, ο Πρόεδρος του οποίου **Δημ. Ποντικάκης** απήγουν εγκάρδιο χαιρετισμό.

Το Δίκαιον και η αδικημένη δικαιοσύνη

(από την προσφώνηση του **A. Papaderou** προς τα μέλη του παραπάνω συνεδρίου)

Ακολουθώντας καθιερωμένη παράδοση στη ζωή της Ορθοδόξου Ακαδημίας Κρήτης, σας καλωσορίζουμε και θέτουμε στη διάθεσή σας τις τις εγκαταστάσεις και τις υπηρεσίες του Ιδρύματος.

Σας μεταφέρω τον χαιρετισμό του Προέδρου της Ορθοδόξου Ακαδημίας Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Κισάμου και Σελίνου κ. Ειρηναίου, των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου και των συνεργατών μου. Ευχόμεθα να είναι ευχάριστη η παραμονή σας στην Κρήτη και να ευλογήσει ο Θεός πλούσιως τις εργασίες του σημαντικού αυτού συνεδρίου.

Χαιρετίζουμε την παρουσία του Υφυπουργού Εξωτερικών της Ελλάδος κ. Ευριπίδη Στυλιανίδη. Κύριε Υπουργέ, στο νέο αξίωμά σας των υψηλών ευθυνών, σας συνοδεύουν οι καλύτερες ευχές μας. Συγχαίρουμε όσους είχαν την πρωτοβουλία για την ιδρυση της **Societas Juris Publici Europæi**, ενός επιστημονικού σώματος, που καλείται να επιτελέσει μια σοβαρή αποστολή στα σύγχρονα ευρωπαϊκά δρώμενα.

Ευχαριστούμε τον Πρόεδρο της Εταιρείας, διακεκριμένο Καθηγητή κ. **Christian Starck** και τα λοιπά αξιότιμα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου για την απόφαση, να συγκληθεί αυτό το ιδρυτικό συνέδριο στην Ορθόδοξη Ακαδημία της Κρήτης. Ευχαριστίες οφείλουμε επίσης και εκφράζουμε ευχαρίστως προς τον Πρόεδρο κ. **Βροντάκη** και τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου της Ελληνικής Ένωσης Συγκριτικού Δημοσίου Δικαίου, που έχει αναλάβει την οργάνωση του συνεδρίου από ελληνικής πλευράς. Είχαμε τη χαρά, να συνεργασθούμε κυρίως με την Κα-

θηγήτρια κυρία **Τζούλια Ηλιοπούλου - Στράγκα**. Θαυμάσαμε τον ζήλο και την ακατάβλητη ενεργητικότητά της για την κατά το δυνατόν άρτια διοργάνωση του συνεδρίου.

Θα έχετε ασφαλώς αντιληφθεί, ότι η Ορθόδοξη Ακαδημία δεν είναι ένα ξενοδοχείο, που προσφέρει ανέσεις. Στη διάθεσή σας είναι ό,τι έχουμε. Επικαλούμεθα την κατανόησή σας για τις όποιες ελλείψεις. Ελπίδα μας είναι, να χαρείτε όσο γίνεται την παραμονή σας στην Κρήτη και να επιτυχετε τους στόχους σας. Είναι πολύ υψηλοί, όπως φαίνεται από τη σύνθεση του συνεδρίου, τη σοβαρότητα των υπό διαπραγμάτευση θεμάτων, την προσωπικότητα και το κύρος των εισηγητών και των συνέδρων.

Βρίσκεσθε σε ένα Ίδρυμα της Εκκλησίας, αφιερωμένο στον διάλογο κατά το πρότυπο των προγόνων μας που τον καθιέρωσαν και έθεσαν με αυτόν τα θεμέλια της Δημοκρατίας και του αμοιβαίου σεβασμού μεταξύ των ανθρώπων. Ο διάλογος διεξάγεται εδώ σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο. Περίπου 1.800 συνέδρια έχουν προηγηθεί, με ευρύτατο φάσμα θεμάτων. 57% από αυτά ήταν διεθνή. Το παρόν συνέδριο θα θέλαμε και ευχόμαστε να παραμείνει στην ιστορία του Ιδρύματος ως ένα εξαιρετικό γεγονός. Για τον καθένα και την κάθε μια από σας προσωπικά. Για την Εταιρεία και τις επιστήμες σας. Για την κοινή μας πατρίδα, την Ευρώπη. Για το Δίκαιον και προπαντός για την τόσον αδικημένη Δικαιοσύνη!

Καλώς ήλθατε!

Συμφωνική Ορχήστρα Mokranjac

Aπό 26 έως 31 Ιουλίου φιλοξενήθηκαν στην ΟΑΚ μέλη της συμφωνικής ορχήστρας Mokranjac της Σερβίας.

Με αφορμή τη συμπλήρωση 10 χρόνων από τον θάνατο του μουσικού συνθέτη και δασκάλου Δημήτρη Καψωμένου, το Βενιζέλειο Ωδείο, από το οποίο ξεκίνησε τις μουσικές σπουδές του, διοργάνωσε συναυλία με έργα του, που εκτέλεσε η Συμφωνική Ορχήστρα με Διευθυντή τον Aleksandar Vujić. Την οργανωτική ευθύνη είχε ο Καθηγητής Ερατοσθένης Καψωμένος.

A Y G O Y S T O S

16. Ομάδα από τη Γερμανία

1796 25./8-1./9 Ζώσα Ορθοδοξία

Oμάδα από τη Γερμανία (Studienreise der Arbeitsgemeinschaft Christlicher Kirchen in Baden-Württemberg) παρακολούθει ομιλίες του Γεν. Διευθυντή της ΟΑΚ Αλέξ. Παπαδερού και του Καθηγ. στο Πανεπιστήμιο του Γκρατς Γρηγ. Λαρεντζάκη (εισαγωγή στην ιστορία, τη θεολογία και τη ζωή της Ορθοδοξίας, θέματα διεκκλησιαστικών – οικουμενικών σχέσεων κ.λπ.). Οι σύνεδροι επισκέφθηκαν το Ευρωμεσογειακό Κέντρο Νεότητας (EKN), τα Φαλάσαρνα, τις Ι. Μονές Χρυσοπηγής και Αγ. Τριάδος, καθώς και αρχαιολογικά και εκκλησιαστικά μνημεία στην περιοχή μας και στο Ηράκλειο.

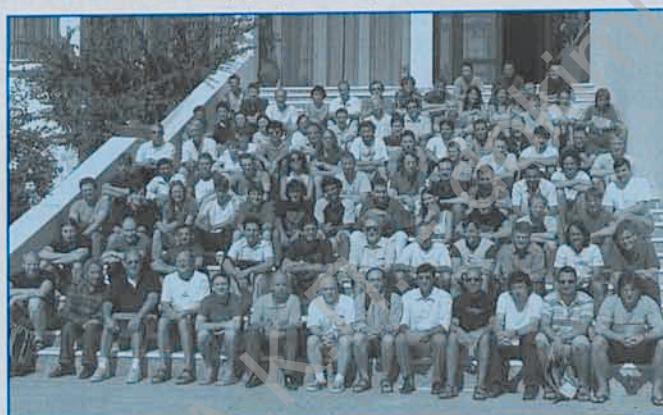
1797 26./8-2./9 Ζώσα Ορθοδοξία

Oμάδα από τη Σουηδία με υπεύθυνη την Karin Andersson συμμετείχε σε πρόγραμμα με περιεχόμενο ανάλογο προς εκείνο της προηγούμενης ομάδας. Τα μέλη και των δυο ομάδων παρακολούθησαν τη Θ. Λειτουργία στο παρεκκλήσι της ΟΑΚ την 30ή Αυγούστου, εορτή των Αγίων Αλεξάνδρου, Παύλου και Ιωάννου, Πατριαρχών Κωνσταντινουπόλεως. Συνελειτούργησαν ο Ηγούμενος της Ι. Μ. Γωνιάς Αρχιμ. Χρύσανθος, ο Πρωτοπρεσβύτερος Ι. Ψαράκης, ο αιδεσ. Κ. Κακαβελάκης και ο εφημέριος Κολυμπαρίου αιδεσ. Διονύσιος Νταουντάκης. Στο εόρτιο δείπνο παρεκάθησαν μεταξύ άλλων ο Διοικητής του Π.Β.Κ. Ταξιαρχος Γεώργιος Τσαρτσαρής και ο Διοικητής της Β. Ταξιαρχίας Κρήτης Ταξιαρχος Νικόλαος Καναβάκης

S E P T E M B R I O S

1798 5.-11. Ποιό θα είναι το μέλλον του σύμπαντος;

Tο πώς δημιουργήθηκε το Σύμπαν, αλλά και το ποιό θα είναι το μέλλον του – το παμπάλαιο αυτό ερώτημα - παραμένει ένα από τα πλέον αγαπητά ερευνητικά αντικείμενα της σύγχρονης Φυσικής. 120 επιστήμονες, θεωρητικοί φυσικοί, από πολλές χώρες, παρουσίασαν και συζήτησαν πορίσματα των ερευνών τους σε συναφή θέματα (υπερχορδές, βαρύτητα, κβαντική θεωρία πεδίων). Το συνέδριο οργανώθηκε στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Επιστημονικού Δικτύου (RTN, "Quantum Space-time"). Την οργανωτική πρωτοβουλία και ευθύνη είχε η ομάδα υπερχορδών και κοσμολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης, με συνδιοργανωτή το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Αριστείας (Excellence Grant, EXT) «Θεμελιώδεις αλληλεπιδράσεις και δομή του χωροχρόνου» της Ecole Polytechnique του Παρισιού. Υπεύθυνος του συνέδριου ήταν ο Καθηγ. Φυσικής του Πανεπιστημίου Κρήτης Ηλίας Κυρίτσης.

7. Μέλη της Ενορίας Συκιάς Χαλκιδικής με συνοδό τον π. Φώτιο Χατζηαντωνίου.
17. Μοναχοί από την Ι. Μονή Μεταμορφώσεως του Σωτήρος Ναυπάκτου επισκέπτονται την ΟΑΚ και ενημερώνονται για το έργο του Ιδρύματος από τον Γεν. Διευθυντή και μέλη του προσωπικού.
18. Ομάδα από την Ενορία Αρμένων Ρεθύμνης με συνοδό τον π. Σωκράτη Ξενικάκη.

1799 18.-25. Ο χρόνος – θεολογική και φιλοσοφική προσέγγιση

Ο μάδα από τη Γερμανία μελετά αυτό το θέμα, με ιδιαίτερη έμφαση στη θεολογία, τη λατρεία και τη ζωή της Ορθοδοξίας. Μεταξύ των εισηγητών ήταν και ο Γρ. Λαρενζάκης, Καθηγητής της Ορθοδ. Θεολογίας στη Ρωμαιοκαθολική Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου του Γκρατς της Αυστρίας, ο οποίος ανέπτυξε το θέμα «η Ορθοδοξία στη διαχρονική της ύπαρξη, στην ιστορία και το παρόν». Στην ομιλία του αυτή αναφέρθηκε στην αδιάκοπο συνέχεια της Ορθοδοξίας από την ίδρυση της Εκκλησίας μέχρι σήμερα, στην ιστορική και δομική της εξέλιξη, καθώς επίσης και στη διαχρονική ανάπτυξη και διατύπωση

της διδασκαλίας της. Χαρακτηριστικό γνώρισμα της Ορθοδοξίας στα διαχρονικά αυτά πλαίσια είναι ότι, παρά το πέρασμα δυο χιλιάδων χρόνων, δεν έχασε την ταυτότητά της, δεν αλλοίωσε την ουσία του χριστιανικού μηνύματος, ούτε και τον τελικό σκοπό της, που είναι να οδηγηθούν οι άνθρωποι στην αιωνιότητα, λυτρωμένοι και τελειωμένοι και να κοινωνούν με τον Τριαδικό Θεό.

Με βάση τις χριστιανικές αυτές αρχές της Ορθοδοξίας, τόνισε ο ομιλητής, εργάζεται εντατικά η Ορθόδοξη Εκκλησία μας για την αποκατάσταση της χριστιανικής ενότητας με αλήθεια και αγάπη.

1800 18.-25. Χοροθεραπεία

Συνεχίσθηκε και φέτος το πρόγραμμα αυτό, που έχει αντικείμενο την ψυχοθεραπευτική αξιοποίηση της μουσικής και του χορού της Κρήτης για άτομα που έζησαν πρόσφατα κάποιο έντονα δυσάρεστο γεγονός. Την ευθύνη του προγράμματος είχαν η *Brigite Gerstgrasser* και ο *Pavlo Eckert*.

ΕΥΡΩΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΝΕΟΤΗΤΑΣ (ΕΚΝ)

Κατασκηνώσεις

Λειτούργησαν και φέτος οι Κατασκηνώσεις της Ι. Μητροπόλεως Κισάμου και Σελίνου για παιδιά Γυμνασίου και Λυκείου των Επαρχιών Κισάμου και Σελίνου σε δυο κατασκηνωτικές περιόδους (από 22 έως 29 Ιουλίου για τα κορίτσια και από 30 Ιουλίου έως 5 Αυγούστου για τα αγόρια). Την ευθύνη είχε ο Πρωτοσύγκελλος της Μητροπόλεως Αρχιμ. Αμφιλόχιος Ανδρονικάκης, βοηθούμενος από ιερείς και άλλους εθελοντές.

Εκδηλώσεις στο Θέατρο

28.7. Φιλολογικός Σύλλογος Κισάμου, (μουσικο-φιλολογικό αφιέρωμα στον Βασ. Τσιτσάνη).

20.8. Μουσική βραδυά με το συγκρότημα «Χαϊνηδες».

Εορτή της Μεταμορφώσεως του Χριστού

Όπως κάθε χρόνο εορτάσθηκε και φέτος η Μεταμόρφωση του Χριστού στο εκκλησάκι του ΕΚΝ. Τον εσπερινό ετέλεσαν ο Πρωτοσύγκελλος της Ι. Μητρόπολεως Κισάμου και Σελίνου Αρχιμ. Αμφιλόχιος Ανδρονικάκης, ο Αιδεσ. Πρωτοπρ. Ιωάν. Ψαράκης (Ντύσσελντορφ), ο Αιδεσ. Κων. Κακαβελάκης (Καναδάς). Κατά την ακολουθία της Αρτοκλασίας ευλογήθηκαν και καρποί από τις αγροτικές δραστηριότητες του ΕΚΝ.

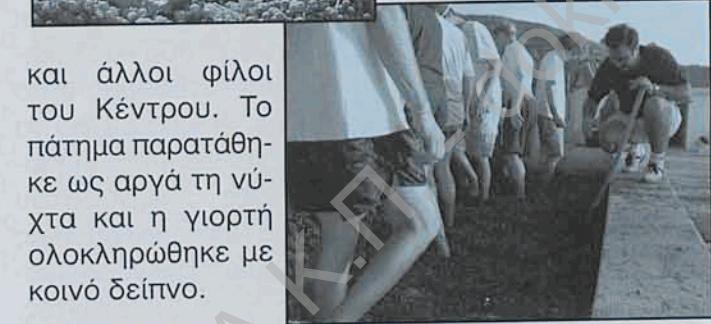
στο Κέντρο.

Το απόγευμα άρχισε το παραδοσιακό πάτημα των σταφυλιών. Προηγήθηκε ανάγνωση των σχετικών ευχών από τον εφημέριο

Άλεξανδρο Φαντάκη και σύντομη ομιλία από τον Γεν. Διευθυντή της ΟΑΚ Άλεξ. Παπαδερό, ο οποίος εξήγησε τους λόγους, για τους οποίους το Κέντρο φροντίζει να υπενθυμίζει και να εφαρμόζει βασικά στοιχεία της πολιτισμικής μας παράδοσης. Παραβρέθηκαν ο Πρωτοσύγκελλος της Ι. Μητρόπολεως Κισάμου και Σελίνου Αρχιμ. Αμφιλόχιος Ανδρονικάκης, ο Γάλλος Βοτανολόγος Καθηγητής Zak Zafran, τα μέλη της Διοικ. Επιτροπής του Κέντρου Σοφία Τσουρή, Αντιδήμαρχος Μηθύμνης, και Ιωάννης Φωτά-

κης, υπάλληλος του Δασαρχείου Χανίων, νέοι και νέες της περιοχής

Μετά τον Εσπερινό, οι νέοι που συμμετείχαν στις κατασκηνώσεις της Ι. Μητροπόλεως Κισάμου και Σελίνου διοργάνωσαν στο κατάμεστο Θέατρο του ΕΚΝ καταλληκτήρια εκδήλωση με παρουσίαση θεατρικού έργου, παραδοσιακών χορών και τραγουδιών.

Ο Πρόεδρος της ΟΑΚ Σεβασμ. Μητροπολίτης Κισάμου και Σελίνου Ειρηναίος χαιρέτησε τους συμμετέχοντες, ευχαρίστησε την ΟΑΚ και όσους εργάσθηκαν στην Κατασκήνωση και ευλόγησε τα παιδιά, τους γονείς και τους δασκάλους τους.

Στην «ελιά του Πατριάρχη»

Νέοι και νέες της Σχολής Κηπουρών Τοπίου του MAINZ της Γερμανίας, μαζί με Καθηγητές τους, φιλοξενούνται στο ΕΚΝ και ασκούνται στην επεξεργασία της πέτρας. Συγκεκριμένα, διαμόρφωσαν τον χώρο και έχτισαν ξερολιθιά γύρω από την «ελιά του Πατριάρχη» (την είχε φυτεύσει ο Παναγιώτατος στις 20 Νοεμβρίου 1992).

Γιορτή του σταφυλιού

Στις 28. Σεπτεμβρίου πραγματοποιήθηκε για δεύτερη συνεχή χρονιά η ΓΙΟΡΤΗ ΤΟΥ ΣΤΑΦΥΛΙΟΥ στο Ευρωμεσογειακό Κέντρο Νεότητας. Το πρωί της ίδιας ημέρας έγινε ο τρύγος των σταφυλιών στο αμπέλι του Κέντρου με τη βοήθεια μελών του πρωσωπικού της Ορθοδόξου Ακαδημίας και ομάδας σπουδαστών από τη Γερμανία, που εκπαιδεύονται

Ο Γεν. Διευθυντής έλαβε μέρος μεταξύ άλλων στις ακόλουθες εκδηλώσεις:

Ιούλιος

5. Εναρκτήρια τελετή του 16ου Θερινού Σχολείου Προχωρημένης Φυσικής Ηρακλείου, όπου τιμήθηκε ο Καθηγ. Αντώνιος Βεργανελάκης.
12. Τελετή υποδοχής της Ολυμπιακής Φλόγας στα Χανιά.
23. Εκδήλωση στην Αγία Ειρήνη, που οργάνωσε ο Πολιτιστικός Σύλλογος των απανταχού Ανατολικοσελινιωτών «ΤΟ ΨΗΛΑΦΙ» σε συνεργασία με το Δήμο Ανατ. Σελίνου.

Αύγουστος

21. Ετήσια συνάντηση των αποφοίτων της Εκκλησιαστικής Σχολής Κρήτης στην Ι. Μονή Αγίας Τριάδος Ακρωτηρίου Χανίων.

Σεπτέμβριος

4. Εκδήλωση-Αγιασμός για την επανενεργοποίηση της 1ης Μοίρας Αλεξιπτωτιστών στο Στρατόπεδο «Αποστολάκη» στο Μάλεμε.
15. Τελετή στην Παλαιόχωρα για τη συμπλήρωση 63 χρόνων από την εκτέλεση 32 ανθρώπων της περιοχής.
- 18.-25. Βρυξέλλες. Συμμετοχή σε διάλογο με την Επίτροπο Viviane Reding και στελέχη της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το πρόγραμμα Παιδείας και Πολιτισμού, που πρόκειται να εφαρμοσθεί κατά την περίοδο 2007 – 2013. Στην έδρα του Επιτρόπου Σταύρου Δήμα συζήτηση με τη Διευθύντρια του Γραφείου του N. Κοντού για θέματα του Ινστιτούτου Θεολογίας και Οικολογίας της ΟΑΚ.

ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΒΙΟΗΘΙΚΑ ΔΙΛΗΜΜΑΤΑ

Δρ. Αλέξανδρος Κ. Παπαδερός

Γεν. Διευθυντής της Ορθοδόξου Ακαδημίας Κρήτης

Αποτελεί για μένα τιμή και χαρά, να μετέχω στο 20 Παγκρήτιο Νοσηλευτικό Συνέδριο.

Ευχαριστώ την Πρόεδρο κυρία Ντζιλέπη και τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου του Περιφερειακού Τμήματος Κρήτης, της Οργανωτικής και της Επιστημονικής Επιτροπής του Συνεδρίου για την εξαιρετική τιμή, να μού εμπιστευθούν την εναρκτήρια ομιλία.

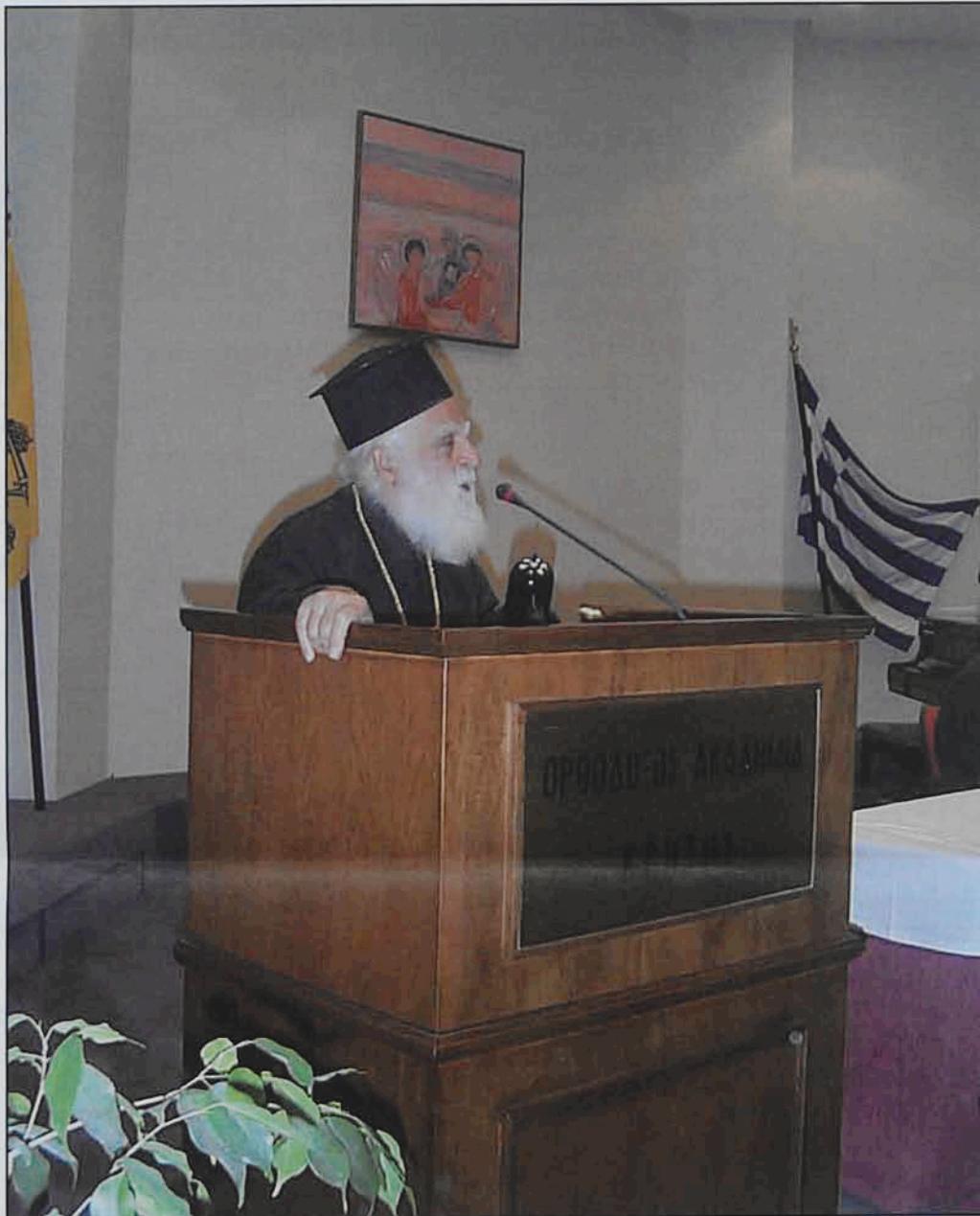
Θα ήθελα να εκφράσω την εκτίμησή μου προς τα μέλη του Περιφερειακού Τμήματος Κρήτης, αλλά και προς εκείνα του Εθνικού Συνδέσμου Νοσηλευτών Ελλάδος (ΕΣΝΕ), ενός επιστημονικού και επαγγελματικού σωματείου, που επί 80 και πλέον έτη αναπτύσσει πολυδιάστατη και σημαντική δράση σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Και ακόμη, να ομολογήσω και να κατέθεσω τον οφειλόμενο σεβασμό, την αναγνώριση και ευγνωμοσύνη προς το σύνολο των Νοσηλευτών της χώρας μας. Τέοιες ώρες η σκέψη και η ευγνωμοσύνη στρέφονται και προς τον «ΑΓΝΩΣΤΟ ΤΡΑΥΜΑΤΙΟΦΟΡΕΑ ΚΑΙ ΝΟΣΗΛΕΥΤΗ» διαχρονικά, όπου γης!

Θέμα του συνεδρίου σας είναι «Η προοπτική της Νοσηλευτικής σε ένα μεταβαλλόμενο περιβάλλον υγείας». Πολλά δεδομένα βεβαιώνουν, ότι, παρά τις προόδους, το περιβάλλον υγείας επιβαρύνεται. Και ότι πέραν της σωματικής υγείας, η πνευματική ευστάθεια και

η κοινωνική ευταξία βρίσκονται ενώπιον ισχυρών απειλών. Η ανθρωπότητα φαίνεται πως έχει μπροστά της πολλές οδύνες. Γι' αυτό και το έργο σας προσλαμβάνει πολύ ευρύτερες διαστάσεις και πολύ πιο ουσιαστική σημασία, από όση του αναγνωρίζουμε σήμερα.

Μού κάματε την τιμή, να μού αναθέσετε την ανάπτυξη του θέματος: «Σύγχρονα βιοηθικά διλήμματα». Η τιμή έχει βέβαια και τίμημα. Και δεν είναι στην περίπτωσή μου ελαφρό. Γιατί το θέμα καλεί να βαδίσουμε πάνω σε ένα χωράφι σχεδόν τελείως αγεώργητο ακόμη. Με πολλά αγκάθια. Οι εξελίξεις είναι ραγδαίες. Κινούμεθα σε περιβάλλον μεγάλης ρευστότητας. Για πολλά καινοφανή ούτε σε εθνικό, ούτε πολύ λιγότερο σε διεθνές επίπεδο έχουν γίνει αποδεκτές αδιαφιλονίκητες θηικές αρχές, ικανές να βοηθήσουν ως μίτος της Αριάδνης σε δαιδαλώδεις διλημματικές καταστάσεις πρωτίστως ηθικής φύσεως. Αντίθετα μάλιστα: Ο θρησκευτικός και πολιτισμικός πλουραλισμός, ο ατομικισμός, ο σκεπτικισμός, ο αγνωστικισμός και άλλοι παράγοντες έχουν οδηγήσει σε ισοπεδωτική σχετικοποίηση και τελικά σε απαξίωση και κλονισμό άλλοτε σταθερών πνευματικών και ηθικών αξιών ζωής. Οφείλω γι' αυτό να επαινέσω το ενδιαφέρον σας για περισυλλογή γύρω από ηθικές πλευρές της εργασίας σας.

Συνέχεια στη σελ. 760

ΕΟΡΤΗ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

Στις 23 Αυγούστου, εορτή του Αγίου Ειρηναίου, πλήθος ανθρώπων είχαμε και πάλι τη χαρά, να εκφράσουμε την αγάπη, τον σεβασμό και τις ευχές μας στον εορτάζοντα επίσκοπο μας και Πρόεδρο της ΟΑΚ Σεβασμ. Μητροπολίτη Κισάμου και Σελίνου Ειρηναίον.

ΤΟ «ΠΕΡΙΒΟΛΙ ΤΩΝ ΑΠΟΔΗΜΩΝ»

Το απόγευμα της Πέμπτης, 19. Αυγούστου 2004, με την ευχή του Προέδρου της ΟΑΚ Σεβασμ. Μητροπολίτου Κισάμου και Σελίνου Ειρηναίου, έγινε η φύτευση των πρώτων δέντρων από παιδιά αποδήμων στο πρώτο «ΠΕΡΙΒΟΛΙ ΤΩΝ ΑΠΟΔΗΜΩΝ», στο Ευρωμεσογειακό Κέντρο Νεότητας, Παράρτημα της ΟΑΚ στα Νωπήγεια Κισάμου. Όπως εξήγησε ο Γεν. Διευθυντής της ΟΑΚ Αλέξ. Παπαδερός, την πρόταση για το «Περιβόλι» είχε κάμει στο περισυνό Συνέδριο των Κρητών όπου Γης, που την αποδέχθηκαν ασμένως (ΔΙΑΛΟΓΟΙ ΚΑΤΑΛΛΑΓΗΣ 70/2004, σελ. 704). Ύστερα από ΑΓΙΑΣΜΟ, που ετέλεσε ο π. Μιχαήλ Ψαράκης, φύτευσαν τα δέντρα οι εικονιζόμενοι στη φωτογραφία.

Πρώτη σειρά από αριστερά: Εμμανουήλ Λελεδάκης (Γερμανία), Μαρίνα και Πέτρος Βουρδουμπάς (Παρίσι), ανά μία ε λιά.

Δεύτερη σειρά από αριστερά: Αλέξανδρος Θεολόγης (Η.Π.Α.) συκιά, Γεώργιος Φραδελάκης (Γερμανία) μουρνιά, Άρης Θεολόγης (Η.Π.Α.) ρογδιά. Σε όλους δόθηκαν βεβαιώσεις, ότι τα δέντρα είναι δικά τους διαβίου.

Στην εκδήλωση παραβρέθηκε και η Αντιδήμαρχος Μηθύμνης Σοφία Τσουρή, η οποία εξήρε τη σημασία της πρωτοβουλίας. Ο Γεν. Διευθυντής της ΟΑΚ Αλέξ. Κ. Παπαδερός εξέφρασε την ελπίδα, ότι θα δημιουργηθούν σε κάθε Μητρόπολη ή σε διαμερίσματα της Κρήτης ανάλογα «ΠΕΡΙΒΟΛΙΑ ΤΩΝ ΑΠΟΔΗΜΩΝ», ώστε να φυτεύουν δέντρα τα παιδιά, οι πρόγονοι των οποίων προέρχονται από τις αντίστοιχες περιοχές και μαζί με τα δέντρα να ριζώνει στην Κρήτη και η ψυχή των απόδημων τέκνων της.

Συνέχεια από τη σελ. 757

Ενδιαφέρον, η επικαιρότητα του οποίου επιβεβαιώθηκε δυστυχώς με τον πιο επώδυνο και επονείδιστο τρόπο μόλις τούτες τις μέρες σε θεραπευτήριο της πόλης μας.

Δεν γνωρίζω πώς λαμβάνονται αποφάσεις στους χώρους της εργασίας των Νοσηλευτών. Έχοντας όμως επίγνωση της σοβαρότητας του έργου σας, δυσκολεύομαι να υποθέσω, ότι αν την τελική απόφαση λαμβάνει ο γιατρός, το πράττει χωρίς να συνεκτιμήσει τη δική σας άποψη. Κανείς, νομίζω, δεν αμφισβητεί, ότι η διακονία της υγείας είναι ένα ενιαίο λειτούργημα. Στην τέλεσή του υπάρχει βέβαια διάκριση ρόλων. Άλλος είναι ο ρόλος του γιατρού, άλλος του νοσηλευτή, άλλος των εργαζομένων στη διοίκηση, στα εργαστήρια, στην καθαριότητα, στις λοιπές υπηρεσίες. Όμως, παρά τη διάκριση ρόλων, υπάρχει ενότητα συμμετοχής στην ενέργεια, στο αποτέλεσμα και στην ευθύνη, από την οποία κανείς δεν απαλλάσσεται. Όπως και κανείς δεν αποκλείεται από τη χαρά, όταν επιτυγχάνεται το επιθυμητό αποτέλεσμα. Αυτό είναι θεμελιώδης αρχή για κάθε συλλογική προσπάθεια.

Στα θέματα της Βιοθικής τα πράγματα είναι βέβαια, όπως θα δούμε στη συνέχεια, πολύ πιο σύνθετα.

Βιοθική

Με τον όρο Βιοθική εννοούμε τον επιστημονικό κλάδο της Ηθικής, που εξετάζει ειδικά ηθικά ζητήματα, τα οποία προκύπτουν από τις βιοτεχνολογικές έρευνες και εφαρμογές. Από τα μέσα του περασμένου αιώνα προέκυψαν εκρηκτικής σφοδρότητας αλλαγές, που συνοδεύθηκαν από πρωτόφαντες ανάγκες στο ηθικό πεδίο.

Ένα απλό παράδειγμα, με καθόλου απλές συνέπειες: Όταν κατασκευάστηκαν οι πρώτες συσκευές υποστήριξης των νεφροπαθών, προκλήθηκε δικαιολογημένη αισιοδοξία. Ήταν όμως πολύ λίγες, σε σχέση με τον αριθμό των πασχόντων. Η απόφαση, ποιός θα κάμει χρήση και ποιός όχι ήταν υπόθεση ζωής και θανάτου. Τέτοια και άλλα παρόμοια διλήμματα οδήγησαν στη συγκρότηση των πρώτων Επιτροπών Βιοθικής σε νοσοκομεία και πανεπιστήμια. Τις αποτελούσαν κυρίως ιατροί και κληρικοί. Έργο τους ήταν να αποφαίνονται συμβουλευτικά επί δυσχερών διλημμάτων, όπως π.χ. τα των νεφροπαθών. Ετσι εμφανίσθηκε και η Βιοθική περί τα τέλη της δεκαετίας του 1960.

Ηθική εκτίμηση

Έπρεπε να απαντηθούν πολλά ερωτήματα: Πώς σχηματίζουμε κατά περίπτωση μία ηθική εκτίμηση για ζητήματα, που πρωτοεμφανίζονται στη ζωή μας; Πώς μπορούμε να επιλέξουμε μεταξύ διαφόρων εναλλακτικών πρακτικών και να δικαιολογήσουμε τη δική μας ηθική κρίση; Πώς μπορεί να διασφαλιστεί η επαρκής συμμετοχή όλων των εμπλεκομένων σε ένα συγκεκριμένο

πρόβλημα; Και πώς πρέπει να συμπεριφερόμαστε στις λεγόμενες οριακές καταστάσεις;

Κανένα σχήμα εκτιμήσεως δεν εγγυάται ότι οι πράξεις μας θα είναι και σωστές ή καλές. Ένας κανόνας ηθικής δεν λειτουργεί με βάση έναν προϋπάρχοντα πίνακα. Όπως π.χ. ο κατάλογος ενεργειών του πιλότου πριν από την απογείωση: Σημείο ένα - εντάξει, σημείο δύο... δέκα... σαράντα - εντάξει, φύγαμε! Πρέπει να προσεγγίσουμε κάθε ζήτημα χωριστά. Και να μη λησμονούμε, ότι υπάρχουν όρια στην προσπάθεια να βρεθεί μια λύση που να ικανοποιεί τους πάντες.

Οι ηθικές συγκρούσεις οδηγούν συχνά σε διλήμματα, τα οποία προκαλούν αναπόφευκτα μια αίσθηση σφάλματος ή αμαρτίας, τόσο σε περίπτωση του πράττειν, όσο και του μη πράττειν. Ούτε η ηθική μας διαίσθηση, ούτε κάποια μέθοδος δημιουργίας ηθικών εκτιμήσεων μας προστατεύουν από τραγικές και άλυτες εσωτερικές συγκρούσεις, για τις οποίες πρέπει όχι μόνο να ζητήσουμε επιείκεια, αλλά και συγχώρεση. Στην πραγματικότητα της ζωής ανήκει και η εμπειρία ότι συχνά το ηθικό καλό δεν είναι εμφανές, αλλά κρυμμένο, όπως επίσης και το γεγονός ότι οι άνθρωποι πιστεύουν πως γνωρίζουν το καλό και παρ' όλα αυτά δεν το πράττουν.

Αν είχαμε χρόνο για ένα σύντομο διάλειμμα, θα πρότεινα να θέσετε στον εαυτό σας μερικά ερωτήματα, όπως τα παρακάτω και να τα συζητήσετε μεταξύ σας:

- «1) Υπήρξε στην επαγγελματική μου πορεία μία περίπτωση, την οποίαν εβίωσα εγώ ή η ομάδα μου ως ηθικά οριακή ή ως αληθινό δίλημμα;
- 2) Πώς χειρίστηκα αυτή την περίπτωση; Αισθανόμουν ότι είχα την ικανότητα να την αντιμετωπίσω ή όχι;
- 3) Παρατηρώντας την από χρονική απόσταση, βλέπω να είχα ή να έχω εγώ ή άλλοι εμπλεκόμενοι ενοχές;
- 4) Με ποιόν είχα τη δυνατότητα να συζητήσω αυτή την περίπτωση και τα ηθικά μου διλήμματα;» (U. Körtner).

Τα ζητήματα, που οδήγησαν στη Βιοθική προβληματική σε θεωρητικό – ερευνητικό επίπεδο, με αποτέλεσμα να τεθούν οι βάσεις της Βιοθικής ως ιδιαίτερου επιστημονικού κλάδου, ήταν βέβαια περισσότερα και πολύ πιο σύνθετα. Ήταν οι φρικαλεότητες της εφαρμογής ναζιστικών ευγονικών – ρατσιστικών θεωριών ιδίως κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και στη συνέχεια η ραγδαία ανάπτυξη των επιστημών, που συνδέονται με τη Βιοτεχνολογία. Εννοούμε κυρίως τις Μοριακές Επιστήμες, τη Βιοχημεία, Βιοφυσική, Μοριακή Βιολογία, Γενετική, Κυτταρική Βιολογία, Μικροβιολογία κ.ά. Αυτό που συμβαίνει αυτή τη στιγμή στον τομέα της βιολογικής έρευνας είναι ότι έχουμε «έντονη ανάδραση μεταξύ της γνώσης και της τεχνολογίας». Νέα γνώση δημιουργεί νέες τεχνολογίες. Οι τεχνολο-

γίες αυτές στη γενετική μηχανική και στη βιοτεχνολογία προκαλούν επιτάχυνση στη δημιουργία γνώσης. Αυτή η θετική ανάδραση οδηγεί σε εκρήξεις.¹

Στο μεταξύ, οι εφαρμογές της Βιοτεχνολογίας είναι πολλές και αναμφίβολα ευεργετικές σε διάφορους τομείς. Εγείρουν όμως πλήθος προβλημάτων για τον άνθρωπο και το περιβάλλον. Αυτά τα ζητήματα, ηθικά, νομικά, κοινωνικοοικονομικά, ψυχολογικά, προβληματίζουν ολόκληρη την ανθρωπότητα.²

Υπόσχεση και εκπλήρωση

Ένα πρώτο θέμα που τίθεται, θα μπορούσε να φέρει τον τίτλο Βιοτεχνολογία: Υπόσχεση και Εκπλήρωση. Η υπόσχεση αφορά πρώτιστα στη Γεωργία και στην Υγεία. Πόσα από όσα μας υπόσχεται μπορούν να εκπληρωθούν;

Παρά το ότι και επίκαιρο και σοβαρό είναι το θέμα της Γεωργικής Βιοτεχνολογίας, ο χρόνος μας αναγκάζει να πάμε στο δεύτερο, στην Υγεία του ανθρώπου.

Υγεία

Η καλή υγεία είναι βασική υπόσχεση της Βιοτεχνολογίας. Με την ακάθετη ορμή της προς τα ενδότατα του μικρόκοσμου διαμορφώνει ένα ουτοπικό μοντέλο υγείας, που τείνει να υποσχεθεί ακόμη και την αθανασία. Μερικοί υποστηρίζουν, πως οι υποσχέσεις διογκώνονται σκόπιμα, προκειμένου να εξασφαλισθούν μεγαλύτερα κονδύλια για την έρευνα. Μπορεί. Άλλοι φοβούνται πως η διατάραξη των νόμων της φύσεως ενδέχεται να επιφέρει μη αναστρέψιμες καταστροφές. Μπορεί επίσης, αφού ήδη οι πρόγονοί μας ήξεραν πόσο μεγάλη κατάρα είναι η ύβρις, ενώ και εμείς έχουμε γίνει μάρτυρες δεινών. Άλλοι ζητούν επίμονα πλέον να τεθούν όρια στην έρευνα. Κάτι τέτοιο είναι βέβαια εντελώς ανέφικτο. Θα έλεγα και ανεπίτρεπτο.

Ως Θεολόγος μάλιστα θα ήθελα να υπενθυμίσω, ότι η Ορθόδοξη Εκκλησία μας δεν ακολούθησε τη δυτική στην προσπάθειά της να ελέγξει τα Πανεπιστήμια και να κηδεμονεύσει την επιστημονική αναζήτηση. Αντίθετα, επικαλείται τον φωτισμό του Θεού για όσους αναζητούν χάριν του ανθρώπου να αποδεσμεύσουν δυνάμεις, που ο ίδιος ο Δημιουργός έχει εναποθέσει στη φύση.

Εκείνο που πρωτίστως επιβάλλεται να απασχολεί ολόκληρη την ανθρωπότητα σε σχέση με τα βιοτεχνολογικά, είναι, νομίζω, η επισήμανση και παραίνεση, που έχει κάμει πριν από δυο χιλιάδες χρόνια ο Απόστολος Παύλος. Έγραφε προς τους χριστιανούς της Κορίνθου: «Πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει» (Α΄ Κορ. 6, 12). Όλα μού επιτρέπονται, όλα μπορώ να τα κάνω. Όμως, δεν είναι όλα προς το συμφέρον.

Ερωτάται λοιπόν σήμερα με επιμονή και αυξανόμενη αδημονία: Καλώς! Δεν μπορούμε και δεν πρέπει να θέσουμε όρια στην έρευνα. Θα αποδεχθούμε όμως την ασύδοτη, ανεξέλεγκτη βιομηχανική – τεχνο-

λογική χρήση και εφαρμογή των πορισμάτων της; Και, σε σχέση με το θέμα μας: Επιτρέπεται να κάνει η Ιατρική όλα, όσα μπορεί; Και άρα: Επιτρέπεται να συμπράττει ή να αναγκάζεται να συμπράττει ο νοσηλευτής σε όλα, όσα πράττει ενδεχομένως ο γιατρός;

Εδώ ακριβώς αρχίζει το έργο της Βιοθικής. Να εξετάζει τα ηθικά προβλήματα και διλήμματα που προκαλεί η Βιοτεχνολογία στην αναπαραγωγική, διαγνωστική και θεραπευτική διαδικασία. Να ορίζει κριτήρια. Για τη συνείδηση του επιστήμονα – ερευνητή πρώτα. Του κάθε ανθρώπου έπειτα, της κοινωνίας, τοπικής και παγκόσμιας. Και βέβαια του νομοθέτη, του δικαστή και όποιου καλείται να εφαρμόσει τον νόμο.

Τι εστιν άνθρωπος;

Πρώτο κριτήριο είναι ο ανθρώπος. Το αιώνιο ερώτημα «τί εστιν άνθρωπος» είναι και σήμερα το πρώτο, το κύριο και το καίριο. Τίθεται όμως κάτω από νέο πρίσμα. Όπως έχει παρατηρηθεί, η ανθρωπολογία έχει υποστεί μέχρι σήμερα δυό τραντάγματα. Το πρώτο με τον Γαλιλαίο αφορούσε στη θέση του ανθρώπου στο σύμπαν. Το δεύτερο με τον Δαρβίνο αφορούσε στην προέλευση, στο παρελθόν του ανθρώπου. Η Βιοτεχνολογία μας ξαφνίαζε τώρα σε σχέση με την προοπτική, με το μέλλον του ανθρώπου. Και μας θέτει «ανάμεσα στη σφύρα του Βίου και τον άκμονα της Ήθικής».³

Όπως διδάσκει η Ιστορία της Ιατρικής, η περί ανθρώπου αντίληψη των λαών στις διάφορες θρησκείες, τους πολιτισμούς και τις εποχές επηρέασε σε μεγάλο βαθμό το περιεχόμενο των εννοιών υγεία, ασθένεια, θάνατος και κατ' επέκταση τις αντίστοιχες κατά καιρούς πρακτικές. Η δική μας πνευματική παράδοση εμμένει σε ορισμένες ανθρωπολογικές παραδοχές, που αποτελούν θεμελιώδεις αρχές μας. Θα αναφέρω στο σημείο αυτό μόνον δύο:

Πρώτον, την ορθόδοξη χριστιανική πίστη, ότι ο άνθρωπος είναι το κατ' εξοχήν δημιούργημα του Θεού, εικόνα του Θεού, πλασμένη να τελειωθεί ως ομοίωσή Του. Γι' αυτό και ο άνθρωπος, ο κάθε άνθρωπος, αποτελεί υπέρτατη αξία. Το πρόσωπο του νεογέννητου παιδιού, του Αγίου και του πιο στυγνού εγκληματία είναι ιερό και απαραβίαστο και τα ατομικά δικαιώματα οφείλουν να είναι σεβαστά από όλους.

Δεύτερον, τη θέση, ότι ο άνθρωπος αποτελεί ψυχοσωματική ενότητα. Αυτό επιβάλλει σεβασμό του ανθρώπινου σώματος από τη στιγμή της συλλήψεως μέχρι την εναπόθεση στον τάφο, θα έλεγα και πέραν αυτής, σύμφωνα, άλλωστε, και με τα παγια έθιμα του λαού μας.

Η παραστατική εικόνα του Θεού, να πλάθει με τα χέρια του το ανθρώπινο σώμα, θέλει να τονίσει τη μεγάλη σημασία του σώματος και την προς αυτό προσοχή και τιμή. Δεν είναι το σώμα «δεσμωτήριον» της ψυχής και πηγή κάθε κακού, όπως ισχυρίζονται η πλατωνική φιλοσοφία και διάφορες εξ Ανατολών δοξασίες.

Δεν χρειάζεται να κατατυραννάται το σώμα, για να απελευθερωθεί δήθεν η ψυχή. Ούτε είναι το σώμα «*custodia et vinculum animi*», όπως επρέσβευε ο Σενέκας, φυλακή δηλαδή, βάρος και τιμωρία της ψυχής. Ούτε αυτό που νόμιζε ο Επίκτητος, δηλαδή «πάντων ἀνδέστατον καὶ ρυπαρώτατον κέλυφος καὶ δύστηνον σωμάτιον».⁴ Ο Απόστολος Παύλος γράφει: «το σώμα σας είναι ναός του Αγίου Πνεύματος» (Α΄ Κορ. 6, 19). Και είναι επομένως ο γιατρός και ο νοσηλευτής λειτουργός στον ναόν του Αγίου Πνεύματος – οποία τιμή, οποία ευθύνη!

Είναι και αυτό ένας πρόσθετος λόγος αναφοράς στην αρχή της ψυχοσωματικής ενότητας του ανθρώπου. Από αυτή την ενότητα προκύπτει η ανάγκη και υποχρέωση θεραπείας ολόκληρου του ανθρώπου. Όχι μόνο σωματικών αρρωστημάτων, αλλά και τυχόν ψυχικών αιτίων ή παρενεργειών τους ή και το αντίθετο: Θεραπεία όχι μόνο των ψυχικών παθημάτων, αλλά και των τυχόν επιπτώσεών τους στην υγεία του σώματος. Και εδώ ερωτάται: Έχετε καθημερινά στα χέρια σας εκατοντάδες φάρμακα με αντίστοιχα ονόματα το καθένα. Υπάρχουν και κάποια δοκιμασμένα φάρμακα με ονόματα, που δεν δίδονται από τα εργοστάσια των φαρμακοβιομηχανιών. Έχουν άραγε κάποια θέση στη ζωή και το έργο των Νοσηλευτών; Έγώ είμαι βέβαιος, ότι τα χορηγείτε αδαπάνως και από τα βάθη της καρδιάς σας. Αυτά τα φάρμακα λέγονται υπομονή, χαρά, ειρήνη, μακροθυμία, καλοσύνη, ευγένεια, προθυμία, ήρεμο πρόσχαρο πρόσωπο, ανεπιτήδευτο χαμόγελο και προπαντός αγάπη και πίστη - μια στάλα ελπίδας! (πρβλ. Γαλ. 5, 22).

Εικόνα φθειρόμενη

Πήρα το θάρρος, να κάμω τις παρατηρήσεις αυτές, επειδή η εικόνα του ανθρώπου έχει φθαρεί κατά τα νεώτερα χρόνια και τα ανθρώπινα αισθήματα ευτελίζονται ολοένα και πιο απειλητικά. Υποτασσόμεθα στον οικονομικό ορθολογισμό. Θεωρίες και πρακτικές επιταχύνουν τη διολίσθηση προς την απαξίωση, επειδή έχουν χάσει την ουσία της ανθρώπινης υπόστασης, που νοηματοδοτεί τη ζωή: Δηλαδή τη θεία καταγωγή και τον θείο προορισμό του ανθρώπου.

Υπό την ανάλγητη και άδικη πίεση της παγκοσμιοποίησης και της ασύδοτης οικονομίας της αγοράς, η σχέση ασθενής - ανάπτηρος ανθρωπος, διάρκεια ζωής, δομές και δαπάνες θεραπείας και περίθαλψης, ασφαλιστικά συστήματα και συναφείς διαδικασίες υποτάσσονται ολοένα και περισσότερο στις επιταγές του οικονομικού ορθολογισμού, στο κέντρο ενδιαφέροντος του οποίου δεν βρίσκεται ο άνθρωπος, αλλά το κέρδος ή πάντως η αποφυγή της ζημίας. Δεν λέγω η αποφυγή της περιττής δαπάνης, της σπατάλης, γιατί αυτό είναι καθήκον όλων μας.

Μια άλλη αιτία της αλλοίωσης της εικόνας του ανθρώπου και της ψυχοσωματικής του ενότητας οφείλεται στο γεγονός, ότι η ιατρική των νεωτέρων χρό-

νων έχει υποταχθεί ολοκληρωτικά σχεδόν στη λογική των φυσικών επιστημών. Γ' αυτές αληθές είναι μόνον ότι μπορεί να μετρηθεί και να εκφρασθεί με όρους μαθηματικούς. Η υποταγή αυτή βοήθησε αναμφίβολα στην πρόοδο της ιατρικής, όχι όμως στον ίδιο βαθμό και στο σεβασμό του ανθρώπου. Γιατί θα ρωτήσετε. Για πολλούς λόγους:

- Γιατί οδηγεί σε μηχανιστική θεώρηση της ζωής.
- Γιατί αποπροσανατολίζει την ιατρική και κατ' ακολουθίαν και τη Νοσηλευτική από τον ασθενή άνθρωπο και εστιάζει το ενδιαφέρον της στην ασθένεια. Έτσι, η ιατρο-τεχνολογική πρόοδος γίνεται αυτοσκοπός. Ότι μπορεί να γίνει, γίνεται. Μάλιστα όταν υπόσχεται και οικονομικό όφελος.

Τέτοιες και παρόμοιες εκτροπές οδηγούν τώρα πια σε αναστροφή της σκέψης. Στην πεποίθηση, ότι είναι μάλλον λάθος να συγκαταλέγεται η ιατρική στις φυσικές επιστήμες με τον ίδιο τρόπο, όπως συμβαίνει π.χ. με τη Βιολογία. Γιατί οι έννοιες – και οι καταστάσεις – που ονομάζουμε υγεία, αρρώστια, πόνος, δεν είναι αμιγώς φυσικά, αλλά κατά κύριο λόγο ανθρωπολογικά φαινόμενα, που δεν αντιμετωπίζονται μόνο με φυσιοκρατικά κριτήρια.

Σε σχέση με τα παραπάνω επιπτέρωψατε, παρακαλώ, μια παρατήρηση ακόμη για τον όρο υγεία. Συνήθως τον χρησιμοποιούμε με την τρέχουσα, στενή έννοια. Αντίθετα, η Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας θεωρεί ότι «Υγεία είναι η κατάσταση πλήρους σωματικής, πνευματικής και κοινωνικής ευεξίας και όχι απλώς η απουσία ασθένειας και αναπηρίας». Χαιρετίζουμε βέβαια τη διεύρυνση του όρου. Επισημαίνουμε όμως και τον κίνδυνο που περιέχει. Δηλαδή μια υπολανθάνουσα θρησκευτική σωτηριολογία, που θεωρεί ότι ο άνθρωπος είναι τότε μόνον υγιής, όταν είναι απαλλαγμένος από κάθε θλίψη, πνευματική δυσθυμία, σωματικό πόνο και κοινωνική δυσπραγία. Μια τέτοια εικόνα είναι ουτοπική, ψευδής, παραπλανητική.

Ο λαός μας λέγει: «Και με τα τόσα βάσανα, παλ' η ζωή γλυκιά 'ναι». Πρόκειται για το πιο ακριβές σχόλιο στη χριστιανική πίστη, ότι ο πόνος, η θλίψη, η δοκιμασία δεν εμποδίζουν τη ζωή να έχει αξία και νόημα. Είναι πολυτιμότατο αγαθό η σοφία του πόνου. Αυτή άλλωστε γεννά τη συμπόνια.

Από τη σκοπιά της Βιοηθικής και σε σχέση με τον άνθρωπο, την ασθένεια και τη θεραπεία, τα παραπάνω σημαίνουν δυο βασικά πράγματα:

Πρώτον, ότι επιβάλλεται να θυμόμαστε πάντοτε την αρχή του Αριστοτέλη, σύμφωνα με την οποία το όλον είναι τι πλέον του αθροίσματος των μερών του. Η ανάγνωση ολόκληρου του ανθρώπινου γονιδιώματος έδειξε, ότι ο άνθρωπος διαθέτει τρία δισεκατομμύρια πληροφοριών, που προσδιορίζουν τα γονίδια και - όπως ισχυρίζονται οι Βιολόγοι - ελέγχουν την ανθρώπινη υπόσταση. Έλεγχουν όντως; Μόνον αυτά; Σύμφωνα με την αρχή του Αριστοτέλη πρέπει να δε-

χθούμε, ότι ο άνθρωπος είναι κάτι περισσότερο από το άθροισμα των γονιδίων του.

Επομένως, δεύτερον, ο άνθρωπος δεν επιτρέπεται να εκλαμβάνεται μόνον ως σύνολο βιοχημικών ενώσεων και διεργασιών. Να πιστεύεται δηλαδή, ότι μόνο τα γονίδια προσδιορίζουν αποκλειστικά και απόλυτα την υπόσταση, τη ζωή, τις λειτουργίες, τις σκέψεις, τα συναισθήματα και τις δράσεις του ανθρώπου. Γιατί τότε τα θηικά διλήμματα θα υποταχθούν στην αυτόνομη λογική, στη σχετικοποίηση, απλοποίηση και χειραγώγηση. Ακριβέστερα, θα παύσουν να αποτελούν διλήμματα. Και θα αχρηστεύσουν ηθικές αρχές, ανθρώπινους και θείους νόμους.

Αν, αντίθετα, δεχόμαστε τον άνθρωπον ως εικόνα του Θεού με ψυχοσωματική οντότητα και αν σεβόμαστε το ανθρώπινο πρόσωπο και την ιερότητα της ζωής σε όλες τις εκφάνσεις και τα στάδιά της, τα κριτήρια για τις κρίσιμες αποφάσεις θα βρίσκονται πάντοτε επέκεινα των αποκλειστικών αρμοδιοτήτων και εξουσιοδοτήσεων της επιστήμης. Θα βρίσκονται στο χώρο της ελευθερίας, της αγάπης και της ευθύνης, όπου και μόνο μπορεί να υπάρχει το νόημα της ζωής. Σε ένα διεθνές συνέδριο, που είχαμε οργανώσει πριν δύο χρόνια στην Ορθόδοξη Ακαδημία με θέμα «Χριστιανική Ανθρωπολογία και Βιοτεχνολογική Πρόοδος», ο Βιολόγος Καθηγητής Χαράλαμπος Σαββάκης είχε κλείσει την εισήγησή του με τα εξής:

«Είναι εξαιρετικά σημαντικό και πάντα θέτουμε αυτό το θέμα στους φοιτητές μας, ότι μπορούμε να αναλύσουμε το DNA, κάθε κύτταρο, κάθε μόριο ενός οργανισμού και να ξέρουμε τι είναι αυτός ο οργανισμός, αυτό όμως δεν ισχύει με το ανθρώπινο ον. Το ανθρώπινο ον εκτός από το σώμα του είναι και κάτι άλλο. Δεν πέφτω στην παγίδα του δυϊσμού. Ως επιστήμονας δεν είμαι δυστής, αλλά προφανώς ο άνθρωπος δεν έχει μόνο βιολογική υπόσταση.

Φοβάμαι ότι πάρα πολλές συζητήσεις που πραγματοποιούνται στην εποχή μας όσον αφορά στο αν πρέπει να συμβεί κάτι ή όχι, αναφέρονται ή βασίζονται στην βιολογία και πάρα πολύ λίγο έχουν να κάνουν με τον άνθρωπο. Νομίζω, ότι ένα από τα πολύ σημαντικά καθήκοντα της Εκκλησίας είναι να επαναφέρει τη συζήτηση για τον άνθρωπο.»⁵

Πιο συγκεκριμένα είχε ζητήσει ο κ. Σαββάκης, η ίδια η Εκκλησία να επαναπροσδιορίσει τον άνθρωπο. Θα έλεγα: Η Εκκλησία μας έχει σαφή αντίληψη για τον άνθρωπο. Εκείνο που επιβάλλεται να γίνει, είναι ο συνεχής διάλογος της Εκκλησίας με τους ανθρώπους, οι οποίοι χειρίζονται την βιοτεχνολογική έρευνα και τις εφαρμογές της, ιδίως στον χώρο της υγείας.

Αυτό ακριβώς κάνουμε και τούτη την ώρα. Και η Εκκλησία σας λέγει: Είστε θεράποντες της ζωής του ανθρώπου, με τη διπλή έννοια του όρου θεραπεία: Διακονία και ίαση της ζωής. Δηλαδή του ύψιστου και ιε-

ρότατου αγαθού. Ευχή και παράκληση της Εκκλησίας είναι να μη λησμονήσετε ποτέ την ιερότητα κάθε στιγμής της ζωής του ανθρώπου, που είναι στα χέρια σας. Της πρώτης στιγμής και της έσχατης και κάθε άλλης ενδιαμέσως.

Το πρόβλημα των κριτηρίων

Μόνο αυτά τα κριτήρια του απόλυτου σεβασμού του κάθε ανθρώπινου προσώπου αδιακρίτως και της θυσιαστικής αγάπης του Θεού μπορούν να μας βοηθήσουν στα μεγάλα διλήμματα, κατά τα οποία πρέπει να καθορίσουμε τη στάση και τη σχέση μας σε κάθε βιοηθικό θέμα, για παράδειγμα,

- Θέματα σχετικά με την αρχή, την πορεία και το τέλος της ζωής. Όπως το σχολαστικό ίσως ερώτημα, ποια στιγμή αρχίζει η ανθρώπινη ζωή (σύλληψη, λίγες μέρες μετά, γέννηση);, γενετικός έλεγχος, τεχνητή αναπαραγωγή, εξωσωματική γονιμοποίηση και διαχείριση επιπλέον εμβρύων, έκτρωση, ανθρώπινη σεξουαλικότητα γενικά και αντιμετώπιση ιδιαιτεροτήτων, φαρμακευτική και γονιδιακή θεραπεία, μεταμόσχευση (ακόμη και οργάνων από παιδιά που έχουν απαχθεί ή έχουν πουληθεί από τους ίδιους τους γονείς τους πενίας ένεκεν;), διακοπή χορήγησης τροφής ή άρνηση λήψης αυτής, θέματα ενυδάτωσης και το μέγα πρόβλημα της λεγόμενης ευθανασίας.

Όταν προσεγγίζει το τέλος η Εκκλησία εύχεται να είναι «χριστιανά τά τέλη τῆς ζωῆς ήμῶν, ἀνώδυνα, ἀνεπίσχυντα, εἰρηνικά». Το ανώδυνον παραπέμπει στις νέες προσπάθειες της Ιατρικής για περιορισμό του πόνου, ο οποίος πολλές φορές καταλύει την αξιοπρέπεια του ανθρώπου και κάνει επαίσχυντα τα τέλη του. Το δίλημμα είναι όντως μεγάλο, συχνά τραγικό. Δόθηκαν βιαστικές διέξοδοι, δήθεν διέξοδοι. Ισως δεν ξοδέψαμε αρκετό χρόνο για αναζήτηση εναλλακτικών τρόπων αντιμετώπισης των προβλημάτων.

Επιτροπές Βιοηθικής

Σε μερικές χώρες υπάρχουν άτυπες Επιτροπές Βιοηθικής σε Νοσοκομεία, σε άλλες έχουν συσταθεί με νόμο. Η τάση αυτή επεκτείνεται. Υπάρχουν επίσης τέτοιες Επιτροπές σε Πανεπιστήμια, Ερευνητικά Κέντρα και Φαρμακοβιομηχανίες, αλλά βέβαια και Εθνικές Επιτροπές Βιοηθικής. Στις περισσότερες περιπτώσεις θεωρείται αυτονότητα να μετέχουν και θεολόγοι, κληρικοί ή λαϊκοί. Πολλές Εκκλησίες όμως έχουν συγκροτήσει και δικές τους Επιτροπές, όπως η Εκκλησία της Ελλάδος. Η Επιτροπή Βιοηθικής της Εκκλησίας Κρήτης τελεί υπό την προεδρία του Σεβασμιωτάτου Χανίων. Στην Επιτροπή μελετούμε βιοηθικά ζητήματα και απαντούμε σε σχετικά ερωτήματα της Ιεράς Συνόδου.

Ατυχώς δεν υπάρχει η επιβαλλόμενη συνεργασία των Επιτροπών, π.χ. στην Ελλάδα και την Κύπρο, όπως θεωρώ ότι θα ήταν αναγκαίο. Εύκολα μπορεί κανείς να φαντασθεί το μπέρδεμα ενός Κοινοβουλίου, που καλείται να νομοθετήσει, το δικό σας μπέρδεμα, των ιατρών και πολλών άλλων, όταν έχουν διαφορετι-

κές, ενίστε και εκ διαμέτρου αντίθετες επί του αυτού θέματος γνωματεύσεις των Επιτροπών.

Νομικό πλαίσιο

Όπως είναι γνωστό, υπάρχει πλούσιο εθνικό και διεθνές νομικό πλαίσιο επί βιοηθικών ζητημάτων. Η συνεχής διεύρυνσή του δείχνει τον πολλαπλασιασμό των προβλημάτων.

Υπενθυμίζω, κατ' αρχήν, τον Όρκο του Ιπποκράτη, άλλοτε ύπατο νόμο για τους λειτουργούς της υγείας. Έχω υπόψη μου μια έρευνα, που δείχνει ότι όσο απομακρυνόμαστε από την Ελλάδα και τον Νότο της Ευρώπης, τόσον ασθενέστερη γίνεται η ηθική επιρροή του Όρκου. Δεν ξέρω αν αυτό ευσταθεί πράγματι.

Υπάρχει ο Κώδικας Ιατρικής Δεοντολογίας. Αν δεν κάνω λάθος, υπάρχει ανάλογος και για τους Νοσηλευτές. Δεν υπάρχει όμως Κώδικας Καθηκοντολογίας. Δεν θα διαβάσω τον εκτενή κατάλογο νομικών κειμένων και διεθνών Συμβάσεων επί βιοηθικών ζητημάτων, υποθέτω πως σας είναι γνωστά.

Ερωτάται:

- Μπορούμε να παλέψουμε τα προβλήματα χωρίς νόμους; Ασφαλώς όχι. Θα μας λύσουν τα προβλήματα οι νόμοι; Πόσο τους σεβόμαστε; Ποιά ισχύ έχει ο Κώδικας Ιατρικής Δεοντολογίας; Πόσοι ασθενείς γνωρίζουν τον νόμο για τα δικαιώματά τους; Και τί κάνουμε, όταν ένας νόμος του Καίσαρα είναι οφθαλμοφανώς αντίθετος με τον νόμο και το θέλημα του Θεού;

Μια παρατήρηση ακόμη για τη σχέση έρευνας και κοινωνίας.

Το καινούριο φέρνει άλλοτε ελπίδα, άλλοτε φόβο, καμιά φορά και τα δυο. Αυτό ισχύει κατ' εξοχήν για την Βιοτεχνολογία. Μερικοί επιστήμονες θεωρούν ότι η επιφύλαξη και μάλιστα η αντίδραση της κοινωνίας και της ίδιας της Πολιτείας σε ορισμένες προτάσεις τους οφείλεται σε άγνοια ή προκατάληψη, που προκαλεί ανάσχεση στη χρηματοδότηση της έρευνας και γενικότερα στην πρόοδο. Προτείνουν διαφώτιση, εκπαίδευση, διάλογο, πρόσβαση της κοινωνίας στα μυστικά των Εργαστηρίων. Δύσκολη υπόθεση. Μάλιστα, καθώς και οι ίδιοι οι ερευνητές δεν συμφωνούν πάντοτε.

Η νέα οδύσσεια στον μικρόκοσμο είναι γοητευτική και ταυτόχρονα εφιαλτική. Η επιστήμη, από την ίδια τη φύση της, κατατείνει προς χώρους εκείθεν των εκάστοτε ορίων. Ύπατο καθήκον της επιστήμης είναι να αναζητά την αλήθεια. Να την ομολογεί. Και να επιδιώκει την κοινωνική συναίνεση (social consensus).

Εδώ αρχίζουν σοβαρά ηθικά προβλήματα, που

προκύπτουν από το αναφαίρετο δικαίωμα της κοινωνίας να γνωρίζει την αλήθεια, να περιφρουρεί αξίες και να ορίζει κανόνες. Άλλωστε η κοινωνία καταβάλλει το κόστος όχι μόνο για την έρευνα, αλλά και για τα σφάλματα και την καταχρηστική εκμετάλλευση του ανθρώπινου πόνου με ανεξέλεγκτες ή πρόωρες υποσχέσεις. Ίσως ποτέ άλλοτε τόσο, όσο σήμερα η επιστημονική κοινότητα βρίσκεται στην ανάγκη υπεύθυνου και ειλικρινούς ανοίγματος προς την κοινωνία, με την οποία πρέπει να διαλέγεται και να μοιράζεται την ευθύνη για τα περαιτέρω. Να μοιράζεται και το ρίσκο! Ειδικότερα όσον αφορά στα βιοϊατρικά: Είναι αδιόρατες ακόμη οι δυνατότητες, οι εξελίξεις, οι εφαρμογές και οι συνέπειες – άμεσες και μάλιστα απώτερες. Βρισκόμαστε στο πρώτο μόλις βήμα μιας μακράς διαδρομής. Γι' αυτό φρονούμε ότι:

1. Η διαχείρηση της γενετικής πληροφορίας οφείλει να περιέλθει στον έλεγχο της κοινωνίας.
2. Επειδή τα διλήμματα θα πολλαπλασιασθούν και θα οξυνθούν, η Βιοηθική πρέπει να καταλάβει την αρμόζουσα θέση στην παιδεία, στην εκπαίδευση γιατρών και νοσηλευτών, στην έρευνα, στη νομοθετική ευθύνη της Πολιτείας, στη συνείδηση της διεθνούς ακαδημαϊκής κοινότητας και της παγκόσμιας κοινωνίας.
3. Είναι ανάγκη να δημιουργηθούν και να αναπτυχθούν κατάλληλα επιστημονικά – συμβουλευτικά όργανα, που θα συνοδεύσουν την κοινωνία στη νέα αυτή, εν πολλοίς πρωτόφαντη, γοητευτική και συνάμα εφιαλτική περιπέτεια.⁶

Σεβασμιώτατε, Κυρίες και Κύριοι,

Τα όσα είχα την τιμή να αναφέρω περίπου τηλεγραφικώς, τα πολύ περισσότερα που γνωρίζετε και τα πάμπολλα που αγνοούμε, γιατί υπάρχουν, έρχονται, αλλά δεν έχουν ακόμη φανερωθεί, συγκλίνουν, νομίζω, προς το ίδιο αίτημα: Επαγρύπνηση, σπουδή, εκπαίδευση, μετεκπαίδευση, διαβίσιο μάθηση. Και προπαντός διάλογος, διάλογος, διάλογος!

Αφού σας ευχαριστήσω για την προσοχή σας, θα ήθελα τελειώνοντας να σας υπενθυμίσω μια σκηνή από τη γνωστή ταινία «Η ΓΕΦΥΡΑ ΤΟΥ ΠΟΤΑΜΟΥ ΚΒΑΙ». Τη σκηνή, όπου ένας τραυματίας, που νοσηλεύεται κάπου στην Κεϋλάνη, λέει μια στιγμή στη Νοσοκόμα του: «**Με ταράξατε στα χάπια. Εγώ χρειάζομαι μόνον αγάπη!**».

1. Σαββάκης Χαράλαμπος, Η Πρόκληση της Βιοτεχνολογίας στη Χριστιανική Ανθρωπολογία, στον τόμο: Χριστιανική Ανθρωπολογία και Βιοτεχνολογική Πρόοδος, Εκδόσεις Ορθοδόξου Ακαδημίας Κρήτης Χανιά 2003, σελ. 44.

2 Σέκερης Κ. Ε., Ηθική και νέες τεχνολογίες, στον τόμο: KRHTH 2020 – Υγεία (έκδ. Ορθοδόξου Ακαδημίας Κρήτης και Τμήματος Ιατρικής Πανεπιστημίου Κρήτης) 2001, σελ. 61.

3. Παπαθανασίου Ν. Θ., ΣΥΝΑΞΗ 68 (1998), 3.

4. Κουνάβη Γεωργία, Ο Πόνος, Αθήνα 2002, 28.

5. Σαββάκης, δ.π., σελ. 49.

6. Παπαδερός Α. Κ., Βιοηθική και Υγεία, στον τόμο: KRHTH 2020 – Υγεία, σελ. 84-85.

Νέοι συνεργάτες

* Η Αναστασία Τσελεκίδου,

Γεννήθηκε και μεγάλωσε στη Γερμανία. Πτυχιούχος του Τμήματος Θεολογίας της Θεολογικής Σχολής του Α.Π.Θ., προπτυχιακές και μεταπτυχιακές σπουδές στην Ελλάδα και στο εξωτερικό (Θεολογία, Ψυχολογία), εμπειρία σε πανεπιστημιακές, επιμορφωτικές και άλλες δραστηριότητες. Γνωρίζει άριστα την αγγλική και γερμανική γλώσσα.

* Από το Εργατικό Κέντρο Χανίων διατέθηκαν στην ΟΑΚ από 17 Αυγούστου για εργασία – μετεκπαίδευση η Βάσω Παπαδεράκη (για δυο μήνες) και ο Μανώλης Σταματάκης (για δυο χρόνια).

Εθελοντές

Hana-Katharina Reich, από τη Γερμανία, για παραμονή ενός έτους.

Εργασίες

• Άρχισαν στην ΟΑΚ οι εργασίες ανακαίνισης οικίας, όπου θα εγκατασταθεί το Μουσείο Κρητικών Βοτάνων (HERBARIUM) με την πολύτιμη Συλλογή του I. Ζαφράν. Οι εργασίες εκτελούνται υπό την επιστασία του Ο.Α.ΔΥ.Κ, με επιχορήγηση της Περιφέρειας Κρήτης.

- Στο Ευρωμεσογειακό Κέντρο Νεότητας (ΕΚΝ) εκτελούνται έργα διαμόρφωσης – ανάπλασης περιβάλλοντος χώρου του Ινστιτούτου Θεολογίας και Οικολογίας της ΟΑΚ με Μελέτη – Επίβλεψη της Τ.Υ.Δ.Κ. Χανίων και επιχορήγηση του Ε.Τ.Ε.Ρ.Π.Σ.

* Edward Lewis (+22.7)

Η ΟΑΚ και οι συνεργάτες της μετέχουμε στο πένθος των οικείων του Edward Lewis και μιας μεγάλης διεθνούς ακαδημαικής κοινότητας. Ο Καθηγητής Lewis (Βιολόγος, Βραβείο Νόμπελ Ιατρικής) και η σύζυγός του Pam ήταν στενά δεμένοι με την ΟΑΚ. Επί 25 και πλέον έτη μετείχε στα εδώ συνέδρια Μοριακής Βιολογίας και είχε αγαπήσει την Κρήτη και τους ανθρώπους της.

* Για την απώλεια του μακαριστού Πατριάρχου Αλεξανδρείας και πάσης Αφρικής Πέτρου Ζ' (+11. 9) στείλαμε στο Πατριαρχείον Αλεξανδρείας το ακόλουθο τηλεγράφημα:

Η Ορθόδοξη Ακαδημία Κρήτης και προσωπικώς μετέχομε στην κοινή οδύνη για την απώλεια του προκαθημένου του παλαιφάτου Θρόνου της Αλεξανδρείας μακαριστού Πατριάρχου κυρού Πέτρου Ζ' και των συνοδευσάντων αυτόν κληρικών και λαϊκών.

Το Διοικητικόν Συμβούλιον της Ορθοδόξου Ακαδημίας είχεν εκλέξει τον Μακαριώτατον εις το αξίωμα του ΕΤΑΙΡΟΥ του Ιδρύματος, αποχώρας όμως δεν είχε προφθάσει να έλθει στην Κρήτη για την καθιερωμένη τελετή.

Ευχόμεθα από βάθους καρδίας, να προσλάβει ο Κύριος στο φως του ελέους Αυτού τις ψυχές των αδικων θανατώθεντων και να στηρίξει την Εκκλησία της Αλεξανδρείας δια της αναδείξεως αξίου διαδόχου.

ΟΑΚ, 14 - 09 - 2004

Μετά της εν Κυρίω αγάπης
Ο Πρόεδρος

+Ο Κισάμου και Σελίνου

EIRHNAIOS

Ο Γεν. Διευθυντής
Αλέξ. Κ. Παπαδερός

Πένθη

* Ιωάννης Μαυρομμάτης (+17.9)

«Στο κοινό πένθος για την απροσδόκητη εκδημία του προκειμένου νεκρού μετέχει και η Ορθόδοξης Ακαδημία Κρήτης.

Ο μακαριστός Ιωάννης Μαυρομμάτης υπήρξε εξ αρχής σταθερός και αφοσιωμένος φίλος του Ιδρύματος. Και επί τριάντα και πλέον χρόνια είχε την ευθύνη του Λογιστηρίου της Ορθοδόξου Ακαδημίας, σχεδόν επί εθελοντικής βάσεως.

Διακρίθηκε για την παραδειγματική προθυμία, ευσυνειδοσία και επιμέλειά του. Επήρθησε τα βιβλία και τα παραστατικά της διαχείρησης με την πιο αυστηρή εφαρμογή των λογιστικών κανόνων. Ήταν εκέρδιζε πάντοτε την εκτίμηση και αναγνώριση του Προέδρου της Ορθοδόξου Ακαδημίας σεβαστού μας Γέροντα Σεβασμιωτάτου αγίου Κισάμου και Σελίνου, του Γενικού Διευθυντού και των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου. Επιπλέον, χάρη και στη δική του προσοχή και υπευθυνότητα, οι Επιθεωρητές του Υπουργείου Οικονομικών, σε όλες τις εκθέσεις για τις οικονομικές επιθεωρήσεις που διενήργησαν, εκφράζονται με τα καλύτερα λόγια για τη διαχείρηση των περιουσιακών στοιχείων του Ιδρύματος.

Η προσφορά του Ιωάννου Μαυρομμάτη όμως δεν περιορίζεται στα Λογιστικά της Ακαδημίας. Ακόμη πιο σημαντική υπήρξε η ανθρώπινη παρουσία του και η αναστροφή του με το προσωπικό της Ακαδημίας. Ήταν ο πάντοτε πρόσχαρος άνθρωπος, ο ευγενής, ο καλοκάγαθος, ο ήρεμος, ο γελαστός, ο έτοιμος να συμβουλεύσει, να ενθαρρύνει, να στηρίξει. Και υπήρξε, επιπλέον, ο σύνδεσμος της Ακαδημίας με τις «Κρητικές Μαδάρες», που σε πολλά διεθνή συνέδρια τραγούδησαν μαζί του τις χαρές και τα παθήματα της Κρήτης.

Στα παραπάνω πολλά άλλα θα ήθελε ασφαλώς να προσθέσει ο Γενικός Διευθυντής της Ακαδημίας κ. Αλέξανδρος Παπαδερός, ο οποίος όμως απουσιάζει δυστυχώς στο εξωτερικό. Διαβιβάζω τα συλλυπητήρια εκείνου και όλων των ανθρώπων της Ορθοδόξου Ακαδημίας προς τους οικείους του μεταστάντος και την ευχή, να τον προσλάβει ο Θεός στο ίλαρόν φως της αγάπης και του ελέους του.

Η Ορθόδοξη Ακαδημία Κρήτης θα διαθέσει το ποσόν των 1.000 _ στα Ιδρύματα της Ι.Μητροπόλεως Κισάμου και Σελίνου αντί στεφάνου στο σκήνωμα του μακαριστού Ιωάννου Μαυρομμάτη, η μνήμη του οποίου ας είναι αιωνία!

(Επικήδειος χαιρετισμός του Σπ. Καστανάκη, μέλους του Διοικ. Συμβουλίου της ΟΑΚ).

Επισκέψεις-φίλοξενίες

Σάκης Θεολόγης με την οικογένειά του, *Maria Ricciardi*, Αρχιτέκτων από την Ιταλία, *Eva – Maria Hummel* και *Dorle Eisenmann* από τη Γερμανία, *Jaques Zaffran* από τη Γαλλία, *Heinrich* και *Margot Wahl* από την Ελβετία.

Εργασίες συντήρησης στην Ι. Μονή Γωνιάς

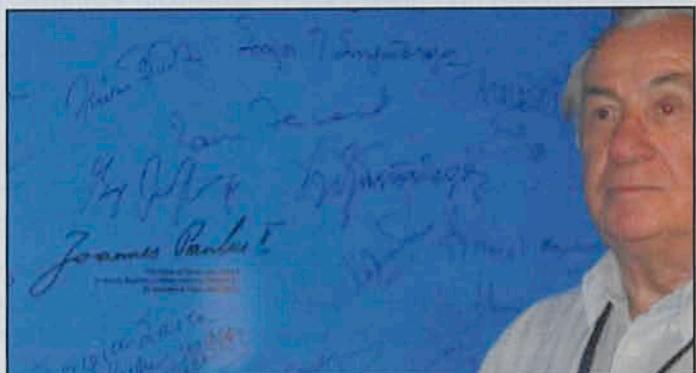
Η ΟΑΚ φιλοξένησε από 6/7 έως 2/10 τον *Iωάννη Παππά*, την *Ελένη Ρουσάκη* και τη *Νικολέττα Ζούμπουλα*, που εργάσθηκαν στην παρακείμενη Ι. Μονή Γωνιάς για συντήρηση βιβλίων, αμφίων και άλλων αντικειμένων, σύμφωνα με πρόγραμμα του Υπουργείου Πολιτισμού.

Γεννήσεις

Η εκ των μελών του επιστημονικού προσωπικού της ΟΑΚ *Εμμανουέλα Λαρεντζάκη-Σειραδάκη* έφερε στη ζωή το δεύτερο αγοράκι της. Οι συνεργάτες της ΟΑΚ μετέχουν ολόψυχα στη χαρά των γονιών του.

Ο Γιώργος Παρτσαλάκης στο υπαίθριο Θέατρο του ΕΚΝ (που βρίσκεται κοντά στο χωριό του Καλουδιανά Κισάμου). Με τον Γεν. Διευθυντή της ΟΑΚ, την Αρχιτέκτονα Αφροδίτη Παπαδάκη και τεχνικούς συζητά θέματα βελτίωσης εγκαταστάσεων του Θεάτρου.

Κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων ο Γεν. Διευθυντής επισκέφθηκε το Κέντρο Ολυμπιακής Εκεχειρίας και υπέγραψε στον πίνακα στήριξης αυτής.

Δωρεές

Hermann Pesch 50 €, *Μαλανδράκη Χρυσή* 600 €.

Ευχαριστούμε θερμά.

ΔΙΑΛΟΓΟΙ ΚΑΤΑΛΛΑΓΗΣ

Τριμηνιαίο περιοδικό
ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ

73006 Κολυμπάρι-Χανιά
Τηλ.: 2824022245 - Fax: 2824022060

E-mail: oac@otenet.gr

www.oac.gr

ISSN 1105-7017

Εκδότης - Δ/ντής Συντάξεως:
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΕΡΟΣ

Γραφικές Τέχνες ΓΕΩΡΒΑΣΑΚΗΣ Ο.Ε.
Χανιά - Τηλ.: 2821092482

Ετήσια συνδρομή: Εσωτερικού € 5 - Εξωτερικού € 25
Εμβάσματα: ΑΤΕ-Χανιά, Λογαρ. 37704003260-96

Τιμή τεύχους € 1,5
Γίνονται δεκτές προαιρετικές εισφορές

Για τα μη ενυπόγραφα κείμενα
την ευθύνη έχει ο Διευθυντής Συντάξεως

Παρακαλούμε τους φίλους αναγνώστες να μη λησμονούν, ότι το περιοδικό στηρίζεται στην αγάπη και τη συνδρομή τους. Ευχαριστούμε όσους είχαν πρόσφατα την ευαισθησία, να προσφέρουν ποσά ανώτερα της συνδρομής.